The 455.75 m^2 excavated at Kirsnelė Unenclosed Settlement II (Fig. 3) yielded a 5–30 cm thick, dark grey cultural layer with abundant sherds of hand-built pottery with rough, smooth, and burnished surfaces as well as isolated flint flakes, pieces of clay daub and iron slag, and animal bones. A rushlight holder or cresset (Fig. 4) and a flint handstone (Fig. 5) should be mentioned among the special finds. A wet layer of brown, peaty soil was discovered under the cultural layer in trenches 2–5 (Fig. 6). Kirsnelė Unenclosed Settlement II dates to the mid –second half of the 1st millennium. The settlement was larger because Objects 39–40 (Fig. 7), together with contemporary finds, were discovered to the S of the excavated areas.

Darius Kiniulis

Punios piliakalnis su gyvenviete

Nemuno kilpų regioninio parko direkcija 2021 m. balandžio–spalio mėnesiais atliko Punios piliakalnio su gyvenviete (UK 22621) (Alytaus r., Punios sen.) tvarkybos darbus. Jų metu demontuoti avarinės būklės laiptai, senos takų dangos, buvusios infrastruktūros ir naujose vietose įrengti laiptai, nauji pėsčiųjų takai, aikštelės ir kita. Prieš atliekant numatytus darbus grunto judinimo vietose KPIP atliko žvalgomuosius tyrimus, nuimant paviršinį augalinį sluoksnį vykdė žvalgymus.

1 pav. Archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – Punios piliakalnio su gyvenviete teritorijos riba; 2 – 1958–1961 m. tyrimai; 3 – 1972 m. tyrimai; 4 – 1973 m. tyrimai; 5 – 1994 m. tyrimai; 6 – 1995 m. tyrimai; 7 – 2000 m. tyrimai; 7 – 2013 m. tyrimai; 7 – 2016 m. tyrimai; 8 – 2021 m. žvalgymai eroduojančių šlaitų vietose; 9 – 2021 m. žvalgymai takų, laiptų, aikštelių vietose; 10 – tirtas šurfas ir jo numeris. D. Kiniulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the archaeological investigation: 1 – the boundaries of Punia Hillfort and settlement; 2 – the 1958–1961 investigations; 3 – the 1972 investigation; 4 – the 1973 investigation; 5 – the 1994 investigation; 6 – the 1995 investigation; 7 – the 2000 investigation; 7 – the 2013 investigation; 7 – the 2016 investigation; 8 – the 2021 field survey at the hillside erosion sites; 9 – the 2021 field survey at the footpath, stair, and platform sites; 10 – the test pits and their numbers.

0 5 cm

2 pav. Šurfe 12 aptikti buitinės keramikos fragmentai. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 2. Sherds of household pottery from test pit 12.

Punios piliakalnis, dar vadinamas Margio kalnu, yra Nemuno ir Punelės dešiniajame krante, jų santakos suformuotame kyšulyje. Piliakalnio aikštelė trikampė, pailga R–V kryptimi, maždaug 155 m ilgio ir 85 m pločio R gale. Dalis Š aikštelės dalies nuplauta Nemuno, o P šlaitai – Punelės. Aikštelės R krašte supiltas 75 m ilgio, 6 m aukščio, 30 m pločio pylimas, už kurio iškastas 60 m ilgio, 30 m pločio, 4 m gylio, 10 m pločio dugne griovys. Aikštelės V gale, 16 m žemiau jos yra 23x15 m dydžio terasa. Į R nuo piliakalnio 3 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Pilis minima 1387 ir 1414 m., žinoma, jog jos apylinkes 1382 m. niokojo kryžiuočiai. Piliai sunykus aikštelėje XV–XVIII a. stovėjo Punios seniūno dvaro sodybos, privažiavimui XVII a. pylimas buvo per vidurį perkastas, o per griovį įrengtas tiltas. Aikštelėje sodybos stovėjo iki 1938 m., ji buvo ariama.

Piliakalnį, jo aplinką 1958–1961 m. tyrinėjo R. Kulikauskienė (*LIIR*, f. 1, b. 85), 1972–1973 m. J. Markelevičius (*LIIR*, f. 1, b. 381), 1994 ir 1995 m. Z. Baubonis (*LIIR*, f. 1, b. 2348), 2000 m. V. Kliaugaitė (*ATL 2000 metais*, 2002, p. 30–33), 2013 m. B. Lisauskaitė (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 263–265), 2015 m. V. Kliaugaitė (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 548), 2016 m. A. Vaitkuvienė (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 534).

2021 m. vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu ištirtas 18 m^2 plotas – iš viso 12 šurfų (iš jų 10 1x1 m dydžio ir du 2x2 m dydžio). Žvalgytas maždaug 1428 m^2 plotas (1 pav.).

Šurfe 1 (1 m^2), kuris tirtas piliakalnio aikštelės R dalyje, šalia pylimo V šlaito (1 pav.) po augaliniu sluoksniu iki 70 cm gylio fiksuotas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su pavienėmis XVII–XVIII a. laikotarpio buitinės keramikos šukėmis, aptikta peilio geležtė bei nedidelių raudonų plytų fragmentų. Raudono molio įžemyje, maždaug 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, aptikta 50 cm skersmens taisyklingos apskritimo formos stulpavietė. Jos užpildo gruntas surinktas makrobotaniniams tyrimams atlikti. Makrobotaninių tyrimų metu aptikta žemoms drėgnoms vietoms, taip pat šiukšlynams, erozinėms dirvoms būdingų augalų makroliekanų (balandos, ugniažolė, drignė ir kt.).

Šurfe 2 (4 m^2), tirtame ant piliakalnio V terasos (1 pav.), po augaliniu sluoksniu nuo 15 iki 45 cm gylio fiksuotas 10–20 cm storio šviesiai pilkos žemės vietomis smėlingas sluoksnis. Jame aptikta pavienių XVI–XVII a. buitinės žiestos keramikos šukių fragmentų. Šviesaus priemolio įžemis prasideda 50–60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus.

Šurfe 12 (4 m^2), kuris tirtas į R nuo piliakalnio esančioje lygumoje (1 pav.), iš karto po augaliniu sluoksniu fiksuotas 0,9–1,5 m storio tamsiai pilkos–juodos žemės sluoksnis, kuriame gausu XVI–XVIII a. laikotarpio buitinės keramikos šukių (2 pav.), aptiktas žvakidės fragmentas, rasta pavienių metalo dirbinių (diržo sagtelė, kaltinė vinis), 1757 m. Rusijos 2 kapeikų Jelizavetos Petrovnos moneta, surinkta ir zooarcheologinei analizei perduota nemažai gyvūnų kaulų. Analizės metu identifikuoti galvijo (bent 3 individai), avies ir ožkos (bent 7 individai), kiaulės (bent 4 individai), arklio (bent 1 individas) kaulai, taip pat aptikta pavie-

nių paukščių kaulų. Rudo molio įžemis prasideda 1,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus (3 pav.).

Piliakalnio V šlaito pakraštyje, tako vietoje tirtame šurfe 3, šurfuose 4–11, tirtuose piliakalnio V, P, R pašlaitėse (1 pav.), archeologiškai vertingo sluoksnio neaptikta.

Žvalgymai suskirstyti į 2 etapus. Pirmiausia būsimų takų laiptų ir aikštelių įrengimo vietose (1 pav.) žvalgyta metalo ieškikliais. Vėliau atlikti žvalgymai paviršinio žemės sluoksnio judinimo darbų metu, t. y. įrengiant takus, laiptus, aikšteles ir kitą infrastruktūrą.

Trumpai apžvelgiant aptiktus radinius verta pabrėžti, kad dauguma metalo ieškikliais aptiktų radinių yra XX–XXI a. laikotarpio šiukšlės (kamšteliai, konservų dėžutės, vielos fragmentai ir kt.). Tačiau aptikti ir keli radiniai, sietini su XVII–XIX a. piliakalnyje ar jo aplinkoje vykusia veikla. Piliakalnio aikštelėje rastas varinis žiedas, Rusijos kariuomenės 9 jėgerių pulko (1829–1833 m.) kario švarko ar apsiausto saga, peilio rankenos apkalas, vario lydinio fragmentas, knygos apkaustas, 3 grašių Stanislovo Augusto Poniatovskio (1768–1794 m.) moneta, Rygos miesto šilingas (1645–1654 m). Žvalgant šurfo 12 aplinkoje aptikta kniedė, dvi vieno šilingo (1659–1668 m.) nominalo Jono Kazimiero monetos. Piliakalnio R pašlaitėje rastas 1648 m. Rygos miesto šilingas.

Inventorizuoti archeologiniai radiniai (301 vienetas) perduoti AKM.

Punia Hillfort and Settlement

Prior to amelioration work at Punia Hillfort (Alytus District, S Lithuania), a field evaluation (the excavation of a total of 18 m^2) was conducted at the earthwork locations and a field survey (using metal detectors and fieldwalking) was carried out in roughly 1428 m^2 during the removal of the surface layer (Fig. 1). Test pits 1, 2, and 12 yielded a 16th–18th-century cultural layer (Figs. 2–3) with contemporary finds: sherds of thrown pottery (Fig. 4), while the survey isolated 17th–18th-century archaeological finds: several coins, a copper ring, a military jacket or coat button, etc.

Linas Kvizikevičius,
Simona Čepelytė

Dzūkų neįtvirtinta gyvenvietė

2021 m. LLDJ darbų zonoje Dzūkų kaime (Lazdijų r., Būdviečio sen.), ant kalvelės, esančios į Š nuo Malamosios Grabės upelio, dešiniajame Visgailės upelio krante aptikta iki šiol nežinomos neįtvirtintos gyvenvietės liekanų. Jos dujotiekio juostoje driekėsi 200 m ilgio ir 10 m pločio ruože. Aptikus gyvenvietę, siekiant nustatyti jos kultūrinio sluoksnio paplitimo ribas, jo išlikimo laipsnį ir būsimų detaliųjų tyrimų zonas, atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu ištirta 20 šurfų. Identifikuotos 3 būsimų detaliųjų tyrimų zonos: ŠR ir PV kalvos šlaitai bei kalvelės centras. Šurfuose fiksuotas 30–40 cm storio kultūrinis sluoksnis su lipdytos grublėtosios keramikos fragmentais.

Detalieji tyrimai pradėti nuo 10–30 cm gylio, nes velėna ir dirvožemis buvo pašalinti žvalgymų metu. Iš viso ištirtos 22 perkasos – didžioji jų dalis – 10x4 m dydžio, išskyrus perkasas 1 ir 14 (10x3 m), 15 (12,4–13,4x10,12–10,35 m), 16 (7,45 x4,4–5,5 m), 17 (10x7,1–8,1 m) (1 pav.). Šios perkasos suformuotos atsižvelgiant į kultūrinio sluoksnio paplitimo ribas. Iš tirtų 22 perkasų (bendro 965,19 m^2 ploto) kultūrinio sluoksnio paplitimas fiksuotas 792 m^2 plote. Atkarpoje tarp plotų 1 ir 2 kultūrinio sluoksnio neaptikta, o 112 m^2 dydžio plote atidengtos tik įgilintos struktūros – įvairaus dydžio duobės.

Aptikti aštuoni senovės gyvenvietės netolygiai susiformavę kultūriniai sluoksniai: